

PALEO- AKTUEEL

ARCHEOLOGIE IN 1997

9

RUG

Auteursrechten voorbehouden

Copyright 1998, Groninger Instituut voor Archeologie, Rijksuniversiteit Groningen

Druk- en bindwerk: Universiteitsdrukkerij, RuG

Omslag: golvend dekzand in de Wildervanksterdallen (pp. 23-26)

Omslagontwerp: J.M. Smit

Delen van deze uitgave mogen in andere publicaties worden overgenomen
mits zij van een duidelijke bronvermelding zijn voorzien

Inlichtingen: Groninger Instituut voor Archeologie, Poststraat 6, 9712 ER Groningen

ISBN 90-367-0945-8

PALEO-AKTUEEL

9

redactie

Mette Bierma
Jurjen M. Bos
Otto H. Harsema

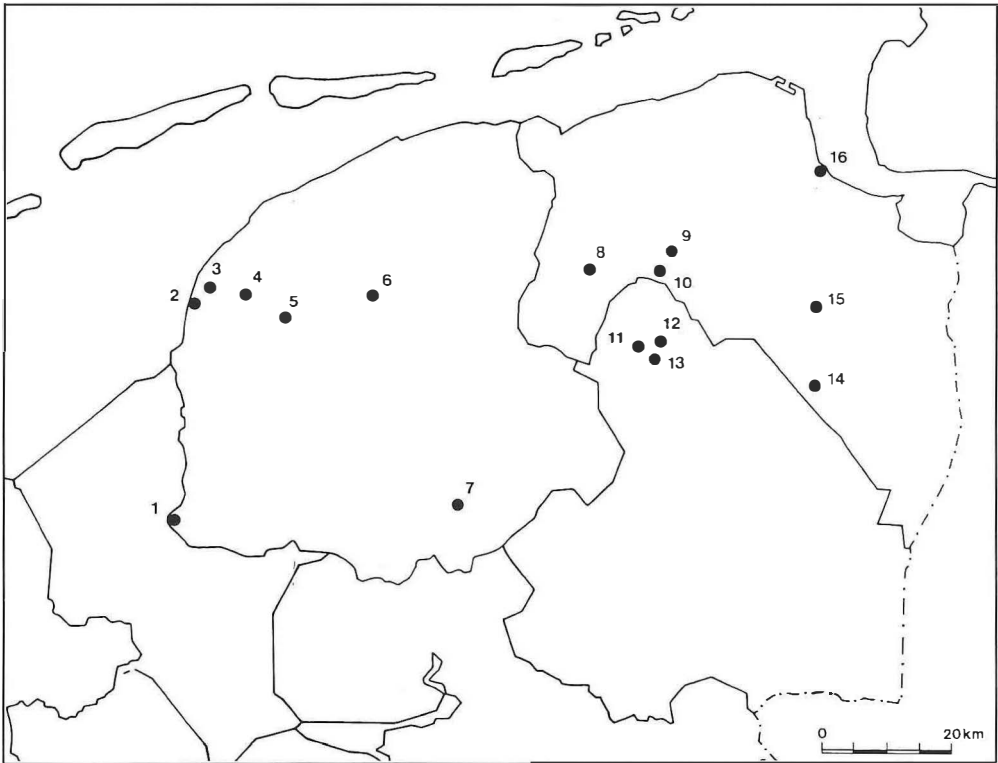
Vakgroep Archeologie

Groningen, 1998

In deze aflevering: Egypte, Griekenland, Italië, Nederland.

In deze aflevering uit Noord-Nederland: 1. Stavoren; 2. Harlingen; 3. Wijnaldum; 4. Franeker; 5. Winsum; 6. Zuidertrimdeel; 7. Oldeholtwolde; 8. Oldekerk; 9. Selwerd; 10. Liewerderwolde; 11. Lieveren; 12. Winde; 13. Hooge Veld; 14. Wildevanksterdallen; 15. Zuidbroek; 16. Delfzijl.

INHOUD

L. JOHANSEN & D. STAPERT	
Een gezin met drie vuursteenbewerkers: de <i>refitting</i> -analyse van Oldeholtwolde (Fr.)	9
O. DE GRAAF, L. JOHANSEN & D. STAPERT	
Drie jongpaleolithische vindplaatsen in noordelijk Drenthe	14
M.J.L.Th. NIEKUS, D. STAPERT & L. JOHANSEN	
Een <i>Federmesser</i> -vindplaats bij Doetinchem (Gld.), met vijf <i>retouches</i> rond een haard	18
M.J.L.Th. NIEKUS & H.A. GROENENDIJK	
Mesolithisch onderzoek in de Wildervanksterdallen (Gr.)	23
J.T. ZEILER	
Kleine knagers in het neolithicum. Resten van woelmuizen als informatiebron bij landschapsreconstructies	27
M. KLEIBRINK & M. SANGINETO	
De franjestijl & Co. Over mat-beschilderd aardewerk uit de altaaras op de 'Timpone della Motta', Francavilla Marittima	30
M.J. HAAGSMA	
Baubo in de put. Resultaten van de opgravingen in Huis 9 in Halos, 1997	36
H.R. REINDERS & A.H. KLOOSTERMAN	
Hellenistische muntvondsten uit Nieuw Halos	40
P.A.J. ATTEMA	
Romeinse kolonisatie ten zuiden van Rome (4), veldverkenningen in het hoogland van de Romeinse kolonie <i>Setia</i> (Centraal-Italië)	46
R. CAPPERS	
Perziken en pepers in de woestijn: voedsel en handel in Romeins Berenike	51
T. LOOIJENGA	
De naam van de Bataafse god Hercules Magusanus	56
A.M. BAKKER	
Een smid in het kamp: Romeinse ijzeren wapens van het Kops Plateau te Nijmegen (Gld.)	60
J.M. BOS, M.J.L.Th. NIEKUS, J. SCHEFFER & T.B. VOLKERS	
Opgraving Winsum-Bruggeburen: Romeinen in Friesland!	65
J. BAZELMANS	
De Friezenaam en het laatromeinse bewoningshiaat in het noordelijk kustgebied	70

M. HUISMAN	
Over oude en nieuwe Friezen, vanuit het perspectief van de metaalvondsten op de terp Tjitsma, Wijnaldum (Fr.)	74
W. PRUMMEL	
Dieren als grafgiften op vroegmiddeleeuwse brandstapels in de terpen	77
H. HALICI	
Gebruiksvoorwerpen van been en gewei uit de terp Tjitsma, Wijnaldum (Fr.)	81
H.A. GROENENDIJK & G.J. DE LANGEN	
Gods hof als bewaarplaats. Vooronderzoek naar de middeleeuwse kerk van Oldekerk, gem. Grootegast (Gr.)	84
H.A. GROENENDIJK & J. MOLEMA	
Een middeleeuws steenhuis op het bedrijventerrein 'De Gouden Driehoek' te Zuidbroek (Gr.)	88
M.J.L.Th. NIEKUS, C. TULP, J.M. BOS & J.H. ZWIER	
Een terpje in Harlingen, gemeente Harlingen (Fr.)	94
F.E. VREDE	
Archeobotanisch onderzoek in Lieuwerderwolde (Gr.)	96
A. JAGER	
Een aanzet tot een archeologische inventarisatie van het Zuidertrimdeel (Fr.)	100
A. UFKES	
Evaluatie van een monument, kloosterterrein Selwerd (Gr.)	103
J.L. VAN BEEK & A. UFKES	
Fysisch-antropologische studie van 'Charlie', het skelet van Selwerd (Gr.)	107
A. JAGER	
Van schuur tot stadshuis: onderzoek aan pand Zilverstraat 10 te Franeker (Fr.)	111
A. UFKES	
Een nieuw licht op de reconstructie van het blokhuis van Stavoren, gemeente Nijefurd (Fr.)	114
P.B. KOOI	
Stichtelijke beelden	118
S. BOTTEMA	
Over het gedrag van lokganzen	122

EEN TERPJE IN HARLINGEN, GEMEENTE HARLINGEN (FR.)

M.J.L.Th. Niekus, C. Tulp, J.M. Bos en J.H. Zwier

In 1996 werd aan de Greetingalaan in Harlingen een nieuwe woonwijk gebouwd (kaartblad 5G: 158.075/575.425). L. de Haan, amateur-archeoloog te Harlingen, volgde nauwlettend de bouwwerkzaamheden. In een van de bouwputten stuitte hij op verschillende putten en afvalkuilen. Ze bevonden zich vrij dicht onder het maaiveld, voornamelijk ter plaatse van wooncomplex C (fig. 1, zie ★). De diepste kuil bevatte streepbandaardewerk, hout en een compleet runderskelet (niet geheel verzameld). Onder de overige vondsten bevindt zich onder andere een gaaf potje van terpaardewerk en een speelschijfje. Metaal werd niet aangetroffen. Het oudste materiaal dateert uit de late ijzertijd (200 v.Chr.-0), het jongste zou mogelijk uit de derde eeuw dateren, hoewel de collectie van De Haan nog niet geheel bestudeerd is. De totale dikte van het ophogingspakket bedroeg 1,5 tot 2 m. Aan de westkant van het terrein, ter plaatse van de kruising van de Greetingalaan en de R.J. Oudstraat, werd ook een kleine hoeveelheid materiaal gevonden. De Haan documenteerde de grondsporen en legde ze vast op foto. De vondsten bevinden zich in zijn collectie.

Vorig jaar zomer informeerde H.P. ter Avest van het Gemeentemuseum Het Hannemahuis (Harlingen) de derde auteur over de geplande aanleg van een vijver in de woonwijk, direct naast de locatie waar De Haan zijn vondsten deed. Dit bood ons de mogelijkheid om snel een aantal waarnemingen aan het terpje te verrichten. Dankzij de welwillende medewerking van de gemeente Harlingen en de aannemer konden we enkele uren van een graafmachine gebruik maken mits de werkzaamheden geen vertraging zouden oplopen.

Het onderzoek

Middels het graven van een profielsleuf (GIA-opgravingsnummer 38) wilden we informatie krijgen over de ondergrond en opbouw van het (de) terpje(s), de ouderdom en het afbreken van

de bewoning. Op 20 augustus werd het onderzoekje uitgevoerd. Binnen het tracé van de vijver werd een sleuf gegraven van 31 m lang en ca. 2 m breed (fig. 1). Deze werd laagsgewijs verdiept tot in de natuurlijke ondergrond, kwelderafzettingen op wadzand. Aan het vlak werd verder geen aandacht besteed. Het oostprofiel werd geschaafd, getekend (schaal 1:20) en gefotografeerd. De bovengrond bleek sterk verstoord, hier en daar tot meer dan een meter beneden het maaiveld, en bevatte veel bouwpuin. In het profiel waren drie grotere, min of meer oost-west lopende geulen zichtbaar (fig. 2). Waarschijnlijk zijn deze op een natuurlijke manier dichtgeslibd, op de bodem bestond de vulling uit een afwisseling van kleiige en venige bandjes. Boven dit pakket bevond zich in een van de geulen een laag met scherven. Dit wijst erop dat de geul al aanwezig was voor de bewoning. In de meest zuidelijke geul bevond zich een zode tegen de wand. In het profieldeel, dat het dichtst bij de Greetingalaan lag, waren enkele dunne lemige bandjes met houtskool zichtbaar. De vondsten bestaan vrijwel uitsluitend uit aardewerk, slechts enkele botten werden gevonden. Het materiaal is nog niet bestudeerd, maar

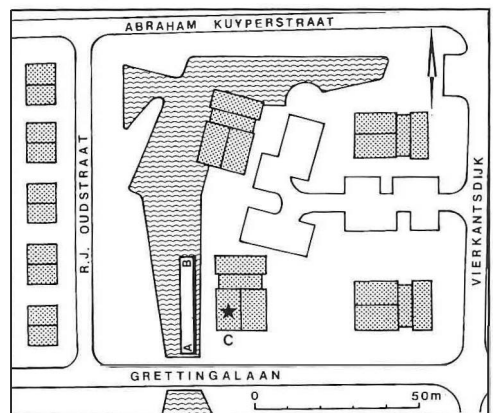

Fig. 1. Locatie van de profielsleuf (tek. G. Delger).

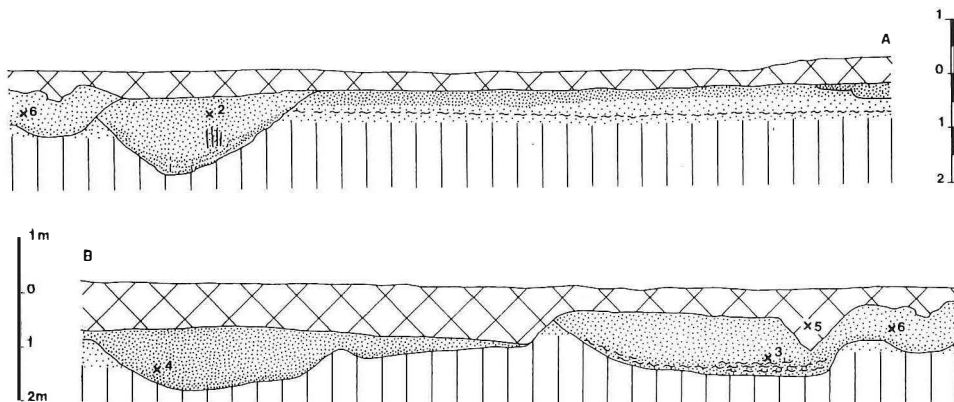

Fig. 2. De proefsleuf (tek. G. Delger)

tijdens een vluchtige inspectie werd alleen aardewerk met streepbandornament herkend, het gidsfossiel van de Friese terpencultuur. Dit gladwandige aardewerk heeft op de overgang van de hals naar de schouder een baan van twee tot vier groeflijnen. Scherven van zowel grote als kleine potten werden aangetroffen.

Conclusie

De gegevens van het onderzoek laten niet toe een uitspraak te doen over het aantal terpjes dat hier gelegen heeft. Mogelijk zitten we aan de rand van een terpje, het centrum zal ter plekke van het wooncomplex hebben gelegen. De oudste aanleg dateert uit de late ijzertijd. Het terpje is niet uitgegroeid tot een grotere, het is een huisterpje gebleven.

Summary

This article presents the results of a small-scale, one-day excavation in the town of Harlingen, province of Friesland. Two years ago, during building activities, a number of wells and pits with pottery, bone and wood were discovered by a local amateur archaeologist. Last year a pond was planned very close to the site where the wells and pits were discovered. This excavation opportunity might help us determine the nature, extent and dating of the site. A section was made in which several gullies were observed, from which a number of pottery sherds could be collected. These belong to the Late Iron Age (200 BC-0) and are the typical pottery of the Frisian terpen culture. Most probably we are dealing with the levelled site of a single-house terp (artificial dwelling mound).